

**IKIMOKYKLINIO IR PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO
PEDAGOGŲ KOMPETENCIJOS UGDYMASIS DIRBANT
DAUGIAKULTŪRĖJE APLINKOJE**

*Prof. Ilona Klanienė, prof. Rasa Braslauskienė
Klaipėdos universitetas*

Šiuolaikinėje visuomenėje iškyla autentiškumo idealas, kuris suteikia individui teisę būti savitu ir rinktis. Tik demokratiškoje visuomenėje kultūrų įvairovė priimama kaip vertybė. Norint išsaugoti tautinį identitetą individui reikia turėti galimybę tą identitetą išreikšti tiek asmeniniame, tiek visuomeniniame gyvenime. Tai ypač svarbu tautinių mažumų ugdymo idėjoms plėtoti (Saugėnienė, 2003).

Darnaus sugyvenimo daugiakultūroje visuomenėje pagrindas - tarpkultūrinis dialogas atstovaujančių skirtingoms kultūroms, religijoms asmenų, užimančių skirtingą socialinę ar ekonominę padėtį (Lukšienė, 2000; Duoblienė, 2009; Mažeikis, 2010).

Kaip pastebi N.Saugėnienė (2003), egzistuoja įtampa tarp „nacionalinės“ švietimo sistemos tikslų ir reikalavimų bei kultūriškai skirtingų žmonių vertybių, poreikių ir aspiracijų. Iš vienos pusės, stebima pasaulio unifikacijos kryptis, iš kitos – savo šaknų, bendruomeniškumo ieškojimas.

XXI a. švietimas turi priimti šį iššūkį ir švietimo sistemos turi būti lanksčios, kad galėtų sumažinti šią įtampą. Todėl tarpkultūrinis ugdymas(is) tiek šeimoje, tiek ugdymo institucijose tampa svarbiu visuomenės saugumo, darnos ir sanglaudos veiksniumi.

Tarpkultūrinio ugdymo misija – sukurti politinę, visuomeninę švietimo veiklos programą, pagal kurią visus be išimties visuomenės narius, nepriklausomai nuo jų kilmės, kultūros, kuriai jie atstovauja, galima būtų paruošti gyvenimui šiuolaikiniame pasaulyje, kuriame turi įsivyrėti visuomeninė ramybė (Saugėnienė, 2003).

Tam, kad tarpkultūrinis ugdymas švietime nuo siekiamybės virstų realybe, reikia iš esmės keisti požiūrį į skirtybes, lygybę, ugdymą.

Tarpkultūrinis ugdymas yra nenutrūkstamas procesas, kurio pagrindinis tikslas – užtikrinti kokybišką ugdymą visiems visuomenės nariams, pripažįstant ir gerbiant įvairovę, atsižvelgiant į kiekvieno individualius gebėjimus ir poreikius, vengiant bet kokios diskriminacijos (UNESCO, 2009).

Kultūrinė įvairovė, tolerantiškas ir pagarbus visuomenės požiūris į kitoniškumą švietimui daro didelę įtaką.

J. Reingardė, N. Vasiliauskaitė, R. Erentaitė (2010), atlikusios tyrimą apie toleranciją ir multikultūrinį ugdymą mokykloje, daro prielaidą, kad mokykloje mokiniai paliekami saviugdai, nes jaunas žmogus neturi pakankamai informacijos apie visuomenės grupių įvairovę, diskriminaciją, lyčių santykius šeimoje, visuomenėje.

Lietuvos ugdymo institucijose dar trūksta multikultūrinio ugdymo, todėl tiek pedagogai, tiek jų ugdytiniai nepajėgūs įveikti diskriminacijos, niekinimo, žeminimo nuostatų.

Pedagogo pareiga padėti vaikui išmokti neignoruoti esamus socialinius, fizinius skirtumus, o mokyti tuos skirtumus toleruoti, bendradarbiaujant su skirtingais žmonėmis.

Tačiau, kaip rodo minėto tyrimo rezultatai, jau aukštojoje mokykloje prasideda atsiribojimas nuo gyvenimo tikrovės: būsimieji pedagogai negauna arba neieško žinių apie visuomenės rasinę, etninę, socialinę, lytinę, įvairių grupių įvairovę.

Tapę pedagogais nesigilina į multikultūriškumo aspektus. Todėl vienas iš iššūkių užtikrinant kokybišką tarpkultūrinio ugdymo organizavimą - pedagogo tarpkultūrinės kompetencijos ugdymas(is).

Tarpkultūrinė kompetencija pedagogo profesinėje veikloje yra itin reikšminga vertinant dabartinius edukacinės aplinkos pokyčius, taip pat ji aktuali ir dėl vaikų iš mišrių šeimų skaičiaus didėjimo ikimokyklinio ugdymo įstaigose. Pedagogai ne tik patys turi būti pasirengę dirbti daugiakultūroje grupėje, gebėti kurti joje tarpkultūrinę sąveiką, bet ir gebėti ugdyti vaikų tarpkultūrinę kompetenciją, atsižvelgdami į grupėje esančių vaikų kultūrinę įvairovę (Norvilienė, 2014)

Rengiant ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogus tarpkultūrinės kompetencijos ugdymas(is) yra svarbus, nes jiems tenka dirbti daugiakultūrinėje grupėje/klasėje. Besikeičiantys pedagogų vaidmenys turi būti pagrįsti besikeičiančiomis pedagogų kompetencijomis.

Šiandienis pedagogas turi kurti edukacinę aplinką vaikui, atsižvelgdamas į pokyčius visuomenėje ir švietimo sistemoje:

- nuo mokymo pereiti prie mokymosi;
- nuolat tobulinti veiklą ir savo profesines kompetencijas, atliepiant laikmečio reikalavimams;
- nuolat pasitikrinti kiek ugdymo(si) turinys, metodai, priemonės atitinka keliamus švietimo tikslus.

Pedagogas yra pagrindinis asmuo, įgyvendinantis įvairias švietimo reformas, skatinant žmogiškąjį potencialą ir ugdant būsimas kartas (European Commission. Common European Principles for Teacher Competences and Qualifications, 2005). 10

A. Norvilienė (2014), išskyrė šiuos esminius pedagogų tarpkultūrinės kompetencijos komponentus:

Pagarba kitai kultūrai; atvirumas ir susilaikymas nuo išankstinės nuomonės; lankstumas; empatija

Smalsumas, žingeidumas; kultūrinės žinios; kultūrinis smalsumas

Gebėjimai

- gebėjimas klausytis ir įsiklausyti į pašnekovo požiūrį;
- gebėjimas stebėti, interpretuoti, analizuoti, vertinti;
- gebėjimas spręsti konfliktus;
- užsienio kalbų mokėjimas; neverbalinės kalbos supratimas

Taigi tarpkultūrinę kompetenciją minėta autorė apibrėžia kaip *žinių, gebėjimų, nuostatų visumą, reikalingą tarpkultūriniam bendravimui ir bendradarbiavimui su kitų kultūrų atstovais.*

Pedagogo tarpkultūrinė kompetencija apima specifinius, pedagogo veiklai būtinus komponentus: *dalykines žinias apie kitų kultūrų švietimo sistemas, ugdymo programas; ugdymo metodus, taikomus dirbant daugiakultūreje grupėje; profesinius gebėjimus.*

Tarpkultūrinė kompetencija kaip atskira kompetencija neišskiriama. Ji akcentuojama *kaip gebėjimas visas specialistui būtinas kompetencijas pritaikyti kultūriškai įvairiose veiklos kontekstuose* (Norvilienė, Zuzevičiūtė, 2011).

Lietuvoje atliktų tyrimų rezultatai rodo, kad pagrindiniai pedagogų informacijos šaltiniai apie tarpkultūriškumą yra žiniasklaida, internete patalpinta medžiaga, kolegos, o minėtų šaltinių žinios gali būti neteisingos ir šališkos.

Taip pat autoriai, tyrinėję pedagogų tarpkultūrinę kompetenciją, konstatuoja, kad daugumoje atveju yra būtinas pedagogų šios kompetencijos tobulinimas.

A. Norvilienės, G. Tang (2015) atlikto tyrimo rezultatai atskleidė, kad tyrime dalyvavę ikimokyklinio ugdymo įstaigų pedagogai savo tarpkultūrinę kompetenciją vertina vidutiniškai. O tai rodo jų nepasirengimą darbui daugiakultūroje grupėje.

Pažymėtina, kad pedagogai retai pritaiko žinias apie kitų kultūrų religiją, švietimo sistemą, tradicijas ikimokyklinio ugdymo įstaigose, retai išbando naujus ugdymo metodus dirbant daugiakultūrinėje grupėje.

Pedagogai kaip dažniausiai pasitaikantį sunkumą bendraujant ir bendradarbiaujant su daugiakultūrinės grupės tėvais įvardino kalbos barjerą.

Pradinio ugdymo pedagogai tai pat jaučia tarpkultūrinės kompetencijos tobulinimo poreikį, nes kaip parodė tyrimai (Norvilienė, 2014), pedagogai nesijaučia gerai pasirengę dirbti daugiakultūreje grupėje.

Pedagogai nepasirengę darbui daugiakultūrinėje grupėje (Norvilienė, 2014)

Kalbos barjeras

Būtinai specialus pasirengimas

Kitos kultūros vaikai patys turi stengtis adaptuotis

Būtinai steigti atskiras grupes kitos kultūros vaikams

Būtinai pedagogų pagalbininkai daugiakultūrinėse grupėse

Pedagogų atsakymų pavyzdžiai

„Manau, kad dar nepasiruošę, nes galvoju, kad gali trukdyti kalbos barjeras“ (M12);

„Manau, kad visiškai nepasiruošę, nes ne tam ruošia mus universitete“ (M9).

„Būtina specialiai rengti mokytojus dirbti su kitų kultūrų vaikais, dirbti kitomis metodikomis“ (M9);

„Jeigu tie vaikai galvoja gyventi Lietuvoje, jie turi mokytis lietuvių kalbos“ (M6);

„Manau, užsieniečiams vaikams turėtų būti atskiros mokyklos“ (M7);

„Šalia mokytojo turėtų būti mokytojai pagalbininkai, kurie sugebėtų klasėje dirbti kartu“ (M10).

Pedagogai pasirengę ir/ar iš dalies pasirengę darbui daugiakultūrinėje grupėje (Norvilienė, 2014)

Kategorija	Subkategorija	Įrodantis pavyzdys
Pedagogai pasirengę darbui daugiakultūrinėje grupėje	Moka užsienio kalbą	<i>„Specialaus pasiruošimo nereikia, tik mokytojai turi mokėti užsienio kalbą“ (M3).</i>
Pasirengę iš dalies	Jautrumas kitoms kultūroms	<i>„Mūsų mokyklos mokytojai kultūriškai, o mokyklos meninė pakraipa labai padėtų“ (M11).</i>
	Aukšta kvalifikacija	<i>„Tik, žinoma, dar priklauso ir nuo specialistų, tai turėtų būti aukštos kvalifikacijos specialistai“ (M8).</i>

Kokybinio tyrimo rezultatai rodo, jog pedagogai norėdami gerai vykdyti ugdomąją veiklą daugiakultūroje klasėje pasigenda (Norvilienė, 2014):

Žinių apie ugdymo metodus taikomus daugiakultūroje grupėje, apie kitų šalių švietimo sistemas, ugdymo programas

Žinių apie savo ir kitas kultūras: tradicijas, papročius, bendravimo, elgesio ypatumus

Užsienio kalbos žinių

Konfliktų valdymo ir kt.

Minėto tyrimo metu pedagogai išsakė, kad norėtų tobulinti ir profesinius gebėjimus

Pedagogai jaučia poreikį ugdyti bendruosius tarpkultūrinius gebėjimus

Gebėjimą lanksčiai elgtis įvairiose situacijose

Gebėjimą spręsti konfliktus

Gebėjimą atpažinti kitų kultūrų skirtumus

Pedagogai išreiškė poreikį ugdyti komunikacinius gebėjimus

Gebėjimą bendrauti su įvairiais žmonėmis

Gebėjimą laisvai kalbėti užsienio kalba

Gebėjimą įvaldyti neverbalinę kalbą

Pedagogai išskyrė šias asmenines savybes, kurio svarbios vykdant sėkmingai tarpkultūrinį ugdymą (Norvilienė, 2014)

E. Virgailaitė-Mečkauskaitė (2011) siūlo ugdant pedagogų tarpkultūrinę kompetenciją taikyti šias *tarpkultūrinės kompetencijos ugdymosi strategijas*:

- patirtinio mokymosi (experiential learning);
- probleminio mokymosi (problem based learning);
- bendradarbiavimu grįsto mokymosi (collaborative learning);
- reflektinio mokymosi (reflective learning);
- kognityvinio mokymosi (cognitive learning).

Šios strategijos, kaip pažymi autorė, orientuotos į žinių, gebėjimų, nuostatų ugdymą ir prieš tai turėtos patirties panaudojimą ugdymo procese, sukuriant realias ar imituotas tarpkultūrines situacijas.

Tarpkultūrinės kompetencijos ugdymo metodai (Virgailaitė-Mečkauskaitė, 2011)

Metodai

Patirtinis mokymasis
kitame kultūriniame kontekste

Kritiniai atvejai

Simuliaciniai
žaidimai

Scenarijai

Komandinis
darbas

Refleksyvieji
dienoraščiai

Išvados

Šiandieninėje visuomenėje tampant vis labiau heterogeniškai, keičiasi pedagogų veiklos pobūdis, vaidmenys, o tai reiškia, jog jie turi įgyti žinių, gebėjimų darbui daugiakultūreje aplinkoje.

Tiek ikimokyklinio, tiek priešmokyklinio ugdymo grupes lanko vaikai iš socialiai kultūriškai skirtingų šeimų, praktikoje įgyvendinamos inkliuzinio ugdymo idėjos, todėl kinta ir reikalavimai pedagogo profesinei veiklai.

Pedagogas turi gebėti tenkinti skirtingų vaikų grupių poreikius ir tuo pačiu ugdyti pakantumą grupės įvairovei, ugdant vaikų toleranciją ir demokratines vertybes. Kitaip tariant, ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogas turi organizuoti tarpkultūrinį ugdymą.

Kaip rodo Lietuvoje atlikti tyrimai, pedagogai nepasižymi geru savo tarpkultūrinės kompetencijos vertinimu. Pedagogai išreiškė poreikį įgyti daugiau žinių, gebėjimų, kurie įgalintų juos geriau vykdyti veiklą daugiakultūrinėje aplinkoje.

Svarbu ne tik tobulinti dirbančiųjų pedagogų kompetenciją, bet geriau ir parengti būsimuosius ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogus sėkmingam tarpkultūriniam ugdymui.

AČIŪ UŽ DĒMESĪ

